

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Будзар Павло Степанович ЩОДО ПРИБУТКУ ЯК ЧИННИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	279
Зарічанський Григорій Віталійович ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	282
Ляховецький Олександр Олександрович ЩОДО СМАРТ-КОНТРАКТІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	284
Неділько Сергій Миколайович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОВАРИСТВ ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ НОРВЕГІЇ	287
Попович Павло Олександрович ІНТЕГРАЦІЙНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ЗЕД, ЗА УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ	291

СЕКЦІЯ 16. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО, АГРАРНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Харитонова Тетяна Євгенівна ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЕРВІТУТНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	294
Григор'єва Христина Антонівна СУБ'ЄКТИ ПРАВ НА ГЕОГРАФІЧНІ ЗАЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ	297
Заверюха Марина Михайлівна НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВАХ	300
Канівець Людмила Анатоліївна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	302
Караханян Карина Мартинівна ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНЕВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	305
Платонова Євгенія Олегівна ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	307
Чумаченко Інна Євгенівна ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ ПОРУШЕННЯМ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	310
Берзінь Сергій Людвигович ПРАВОВІ СПОСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ МЕЛІОРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ	313
Поліщук Єгор Сергійович НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ДОБРОСОВІСНОГО НАБУВАЧА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ	315
Щербаков Юрій Сергійович ЗЕМЕЛЬНІ СЕРВІТУТИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЕНЕРГЕТИКИ: ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ	318
Юров Максим Юрійович ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТРОЕНЕРГЕТИКИ	320

СЕКЦІЯ 17. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Шамша Ігор Володимирович СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ НАРЦИСІЗМУ В МЕДІЙНИХ ПРАКТИКАХ	323
---	-----

сиву земель сільськогосподарського призначення, на якому здійснюється гідротехнічна меліорація; б) обов'язок власників і користувачів земельних ділянок, на яких розташовані меліоративні системи, об'єкти їх інженерної інфраструктури та окремо розташовані гідротехнічні споруди, не чинити перешкод в експлуатації меліоративних систем та об'єктів інженерної інфраструктури та забезпечувати доступ працівників обслуговуючої (експлуатуючої) установи, організації до таких систем та їх експлуатацію; в) право власників, землекористувачів меліорованих земель або інших осіб вимагати встановлення земельних сервітутів для забезпечення будівництва, обслуговування та експлуатації об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем.

Отже, вітчизняне законодавство, заклавши фундамент для проблеми більше ніж двадцять років тому, потім увесь цей час активно шукало способи подолання її закономірних наслідків. Землевласники, які були юридично позбавлені прав на меліоративні мережі, втратили економічні мотиви для інвестування власних коштів у ці об'єкти. При цьому законні власники таких меліоративних мереж також не мали економічних стимулів до належного капіталовкладення, оскільки вони здебільшого не отримували безпосередньо економічних вигод від їхнього використання. Це створювало тривалі несприятливі умови для самих меліоративних систем, а також для стану сільськогосподарських земель в Україні, які не отримували належного обсягу та якості меліоративних заходів. Апробовані законодавцем правові способи стимулювання землевласників та землекористувачів здійснювати посилене інвестування в меліорацію належних їм земель довели лише той факт, що указані правові інструменти можуть бути додатковими, а не самостійними у відповідній системі юридичних заходів. Усвідомлення цього стало однією із причин започаткування в Україні гідромеліоративної реформи.

Ключові слова: меліорація, земельні ділянки, земельні правовідносини, права на землю.

Keywords: land reclamation, land plots, land legal relations, land rights.

Поліщук Єгор Сергійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права*

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ДОБРОСОВІСНОГО НАБУВАЧА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача» від 12.03.2025 року стало не лише помітною нормотворчою подією, але й продовженням загальної тенденції останніх років, коли законодавчі акти тяжіють до популістських назв, не надто зважаючи на змістовне наповнення. Наприклад, минулого року

не менш гучним було підписання Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин» від 08.10.2024 року. Однак вітчизняний досвід містить багато прикладів того, як назва та безпосередній зміст нормативно-правових актів не співпадали повною мірою. У зв'язку з цим наразі надзвичайно актуалізується питання щодо того, наскільки цьогорічними новелами дійсно захищаються права та інтереси землевласників.

Передусім, слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача» від 12.03.2025 року вноситься низка змін до матеріального та процесуального законодавства, зокрема до Цивільного кодексу України, Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України. Особлива увага приділена питанням щодо перебігу строків позовної давності, реалізації права власника на витребування майна від добросовісного набувача, захисту права власності власника майна.

Слід підкреслити, що до земельного законодавства зміни і доповнення не вносилися, однак проведені нормотворчі кроки безпосередньо зачіпають відносини щодо земельних ділянок, оскільки йдеться, передусім, про нерухоме майно, класичним представником якого є земля. Обраний методологічний підхід вказує на те, що нормотворець не виділяє певної необхідної специфіки, яка мала би регламентуватися на рівні Земельного кодексу України, – натомість він переконаний, що загальним цивільно-правовим регулюванням цілком можливо охопити усі потрібні практичні питання окресленої ним проблематики.

Якщо проаналізувати основний зміст даного Закону та його головну ідею, навколо якої власне він будується, то слід зазначити наступне. У пояснювальній записці до проекту указанного Закону зазначається, що він покликаний усунути накопичені проблеми у правозастосуванні, а саме: формування за останні роки неоднозначної судової практики на рівні Верховного суду, якою фактично відбувається підміна віндикаційного позову негативним, що не узгоджується з його ж судовою практикою стосовно правової природи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, суперечить практиці ЄСПЛ та ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. З метою подолання цих проблем пропонується захистити добросовісного набувача шляхом фактичної легалізації за певних умов деяких правопорушень щодо права власності на землю. Наприклад, встановлено, що держава і територіальна громада, крім деяких випадків, передбачених ч. 2 ст. 388 ЦК України, не можуть витребувати майно від добросовісного набувача на свою користь, якщо: 1) з моменту реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно права власності першого набувача на нерухоме майно, передане такому набувачеві з державної або комунальної власності у приватну власність, незалежно від виду такого майна, минуло більше десяти років; 2) з дати передачі

першому набувачеві з державної або комунальної власності у приватну власність нерухомого майна, щодо якого на момент такої передачі законодавством не була встановлена необхідність державної реєстрації правочину або реєстрації права власності, минуло більше десяти років. Іншими словами, публічний землевласник після спливу встановленого десятирічного строку втрачає право на витребування свого майна у добросовісного набувача. При цьому такі положення не діють у низці виключень, наприклад, якщо майно на момент вибуття з володіння держави або територіальної громади належало до об'єктів та земель оборони або до об'єктів чи територій природно-заповідного фонду. Тобто особливий правовий режим цих земельних ділянок може «нейтралізувати» посилений правовий захист прав добросовісного набувача, оскільки суспільні інтереси у поверненні даних земель у публічну власність є переважними.

Так, нормотворець пропонує благородну мету про захист права власності добросовісного набувача, однак це відбувається ціною права власності держави, територіальної громади, попереднього власника. У контексті сучасних реалій України, яка перебуває протягом останніх трьох років у стані ведення повномасштабних воєнних дій, такі законодавчі новели є досить серйозними та потребують ретельного аналізу. Підвищена увага до них має бути привернута хоча би тому, що право власності на землю в сучасних обставинах уже є досить вразливим.

Практичні питання також викликає запроваджений правовий механізм компенсації добросовісному набувачеві при витребуванні майна на користь держави чи територіальної громади та подальшого відшкодування шкоди за рахунок винних осіб на користь держави чи територіальної громади. Подібні механізми часто блокуються відсутністю бюджетних коштів на такі цілі, тому його практична реалізація наразі виглядає сумнівною.

Не менш складним є питання щодо змістового рішення нормотворця про зворотну дію в часі окремих положень прийнятого Закону, зокрема, в частині умов та порядку компенсації органом державної влади або органом місцевого самоврядування добросовісному набувачеві вартості нерухомого майна, оцінка (експертно-грошова оцінка земельної ділянки) якого здійснена в порядку, визначеному законом, чинна на дату подання позовної заяви, у справах, в яких судом першої інстанції не ухвалено рішення про витребування майна у добросовісного набувача на день набрання чинності цим Законом, а також у частині порядку обчислення та перебігу граничного строку для витребування чи визнання права щодо: нерухомого майна, право власності на яке зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно до дня набрання чинності цим Законом; нерухомого майна, щодо якого на момент його передачі першому набувачеві законом не була встановлена необхідність державної реєстрації правочину або реєстрації права власності і дата його передачі першому набувачеві передувє дню набрання чинності цим Законом.

Отже, оновлене законодавство про захист прав добросовісного набувача має безпосередній вплив на земельні відносини, зокрема на реалізацію прав влас-

ників земельних ділянок у воєнний та післявоєнний період. Слід усвідомлювати, що здійснені зміни мають не лише позитивний ефект на бізнес, укріплення інвестиційного клімату тощо, як представляють даний нормотворчий крок розробники проєкту та законодавці. Насправді, діалектична взаємодія усіх елементів у правовідносинах вказує на те, що будь-які подібні законодавчі зміни спричиняють зміни балансу між суб'єктами прав. Дійсно, посилення юридичного захисту добросовісного набувача паралельно означає ослаблення правових гарантій права власності інших категорій землевласників. Це вказує на важливі вектори подальших наукових досліджень.

Ключові слова: право власності, земельні правовідносини, добросовісний набувач, право на землю.

Keywords: property rights, land legal relations, bona fide acquirer, right to land.

Щербаков Юрій Сергійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права*

ЗЕМЕЛЬНІ СЕРВІТУТИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЕНЕРГЕТИКИ: ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ

У сфері енергетики земельні сервітути встановлюються здебільшого не в інтересах власника сусідньої земельної ділянки, а на користь заінтересованої особи, потреби якої не можуть бути задоволені іншим способом. Такою заінтересованою особою виступає переважно енергетичне підприємство, яке забезпечує прокладання та функціонування лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури. Через специфічну особливість енергетичних мереж, які охоплюють усю територію країни та проходять через тисячі земельних ділянок незалежно від їх цільового призначення та права власності, земельний сервітут став тією ключовою юридичною конструкцією, яка забезпечує інтеграцію цих відносин у правове поле.

Конкретні потреби таких енергетичних підприємств, які вони можуть задовольнити лише обтяживши права інших землевласників, полягають у різноманітних технічних та організаційних заходах постійного та тимчасового характеру. Оскільки суспільна важливість та поширеність таких відносин в Україні є досить високими, вони були врегульовані на рівні спеціального Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 року.

При цьому земельний сервітут у його класичному розумінні є обтяженням права власності, тобто є вкрай небажаним явищем – вимушеним виключенням, яке має місце у крайніх випадках, володіє процедурними особливостями виникнення, реалізації, припинення тощо. Проте нормотворець починає змінювати